„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
за целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у злату)
на годину 32 дин., на пола године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте овакових ситних слова, за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

БРОЈ 166. У Новом Саду у недељу 28. октобра 1890. ГОДИНА XXV.

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА О ШТАМПИ У СРБИЈИ.

Потегао старац секиром, да убије муву, па убио и бабу. — Изгледа, да су на творце пројекта закона о штампи у Србији и сувише утецали разврат, што га видимо у опозиционој штампи у Србији, и оне књижевне ругобе и грозоте, које видимо, да све више и више узимају маха у српској престолници. И збиља, што тај пројект није испао онако, као што смо ми очекивали, можемо само тако протумачити, што су творци његови стојали под непосредним утецајем ружних и гадних појава у оностраној српској штампи. Друкчије ми и ту — да говоримо искрено — непријатну појаву не можемо протумачити. Но у колико је то оправдано, што су се творци тога пројекта и сувише далеко повели по моментаним појавама и приликама?

И опет велимо: да хоћемо искрено да говоримо. Не ћемо да цепидлачимо, те признајемо, да је у данашњим приликама врло тешко остваривати програм један и у крупницама и у ситницама до крајности. Остваривање то не зависи само од добре воље, већ од стотину и стотину постојећих прилика, које се морају узети у обзир, и од стотину и стотину препрека, које се морају најпре уклонити. Али ма како те прилике тешке биле, ма колико те препреке велике биле — све то не сме бити узрок, да странка једна у часу, кад је видимо на раду, на остваривању свога програма, скреће с пута и да је спремна да начелну страну запостави практичној страни.

Допустићемо, да мора бити прилагођивања и равнања према постојећим приликама, али не смемо ни то заборавити, да се не би ни један програм могао остварити, кад би до крајности хтели томе да смо доследни. Најпосле нашли бисмо се опет онде, где смо и пре били, што ништа друго не значи, већ да идемо натраг а никако напред. Начело, које исповедамо и за које се боримо, не сме се никако у суштини његовој крњити, кад дође једном време, да га можемо и остварити.

Радикална странка у Србији борила се годинама за слободу штампе, а сада где је та странка у моћи, да оствари ту једну тачку свога програма, као да би неки чланови њени вољни били не у маленкостима већ баш од суштине те тачке да одступе.

Закони се не праве за вечита времена, али се не праве ни за то, да важе од данас до сутра. Има до душе, где моментталне прилике изазову потребу, да се створи овај или онај закон, али и ти закони имају тада сасвим моментану важност. У такве законе не можемо рачунати закон о штампи; овај закон обично је дужег века. Кад је тако и кад видимо једну од најнапреднијих странака на делу да такав закон створи, онда с правом можемо захтевати, да и тај закон буде један од најслободоумнијих и најнапреднијих закон у тој врсти. Радикална странка, а по томе и радикална влада у Србији не сме ни једног корака натраг, већ увек напред и само напред. Њу не сме да руководи оно ћифтанско начело: да се сваки идеал, свака мисао тек у пола даје остварити и оживотворити. Радикална странка у Србији има за собом читав народ, а кад је тако, онда радикална влада тим пре треба да остварује све оно, за чим је радикална странка годинама тежила, за шта се управо та странка борила, па и гинула. У сваком деловању радикалне странке треба да је пресуђујући мотив: начело, а никако моментане појаве. Радикална влада не сме стајати под утицајем неколико безочних и развратних напредњачких и лажно-либералних листића, она има да остварује начела радикалне странке.

Баш у овај мах читамо у оностраним српским листовима пројекат закона о пороти. По 11. чл. тога пројекта поротни суд судиће кривице: опасне крађе, разбојништва и паљевине. Међутим кривице учињене путем штампе судиће редовни судови. Откуда ове противности? Откуда да баш у Србији не може новинар да апелује на савест и срце поротника, а да могу то да чине они, који пале, краду и убијају. Све напредније странке хоће поротно суђење у опште, а то хоће и радикална странка у Србији; али ево, где радикална влада хоће баш у штампарским кривицама да суде редовни судови.

Ми ћемо допустити, да у овај мах српска престоница није баш најзгодније место за поротно суђење у штампарским кривицама, ал то није смело бити творцима пројекта закона о штампи меродавно па да издаду штампу на милост и немилост редовним судовима. Опет се враћамо оном, да је закон о штампи дужег века.

Слобода штампе никако се не слаже са суђењем редовног суда у штампарским стварима. Још мање се слобода штампе слаже са конфискацијом. У пројекту, истина стоји, да се не може никакав лист или спис узаптити, али одмах после тога набрајају се случајеви, где конфискација може и наступити. Но то није још све, него се може лист и узаптити а осим тога казнити уредник, писац или ко му драго други за оно, због чега је лист конфискован. То не може никако одговарати духу слободе штампе. Изузетци, нарочито у закону о штампи, то су обично склоништа, под који се крије моћ, кад хоће какву незаконитост да учини, а да изгледа, да је са свим по закону рађено, И с тога та склоништа не треба баш радикална влада да подигне. Слободан грађанин треба слободно и своје мисли да исказује, ал никако не сме бити, да тог слободног грађанина звизнемо по усти пре но што је и уста отворио.

Свакако, ми имамо пред собом само пројект. То још није ни предлог, а камо ли закон. По томе, док пројекат дође до закона, може се у многом још изменути. И ми се надамо, да ће тако и бити. Зависи највише од скупштине, а грдна већина скупштинских посланика биће, који не ће стојати под непосредним утецајем београдских прилика и појава, те ће друкчије схваћати и слободу штампе.

Политички преглед.

Шта смо имали, а колико смо били дужни год. 1889. Иметак угарске државе сачињавали су на крају год. 1889.: непокретности 1.112,262.572 фор. 23½ новч. (према г. 1888. + 12,752.222 фор. 46½ новч.); продукти и материјалије 115,019,335 ф. (+2,222.478 фор. 90½ новч.); готов новац 41,373.008 фр. 51½ новч. (—1,842.902 фор. 19½ н.); вредносни папири 21,900.572 ф. 67 н. (+797.331 фор. 80 н.); државна потраживања: а) у вредносним папирима 264.902 ф. 39 н. (—427.500 фор.); б) у готовини 386,626.321 фр. 84 нов. (+4,758.772 фор. 12 нов.); активни заостатци 223,948.868 фр. 63½ новч. (+43.472.330 ф. 42½ новч.); укупно: 1.901,395.581 фор. 24½ новч. (+61,732.733 фор. 53 новч.). На против терете тај државни иметак ови дугови: државни дугови 1.577,923.380 фор. 38 новч. (—3,702.297 фор. 73 новч.); државне обвезе у вредносним папирима 11,657.652 фр. 63 н. (+840.996 фор. 80 н.); оптерећујући заостатци 144,604.058 ф. 63 н. — међу њима 108,602.673 фор. депота — (+36,369.868 фор. 31½ н.); укупно: 1.734,185.091 ф. 64 н. (+33,508.567 фор. 30½ новч. — Ако се одбије овај дуг од иметка, преостаје реална имовина државе са 167,210.489 фор. 60½ новч. (+28,224.166 фор. 14½ новч)

Словенци. „Словенски Народ“ каже у свом једном уводном чланку да словеначко ствари иду сад на боље, судећи по том, што је већина заступника брисала у земаљском крањском сабору из прорачуна оних 600 фор. који су се много година давали као награде за посебну немачку поуку у школама. Док су још Немцима цветале руже у Крањској, није им било доста, што је немачки језик био наставни језик по школама, већ су направили и ту рептилску закладу. Истина, тим се новцима није понемчила ни једна словенска душа, али су Немци тиме хтели да осрамоте пред светом словенски народ, говорећи, како их Словенци сами награђују својим новцима за то, што их понемчују! Кад је године 1883. земаљски сабор крањски задобио словенску већину, могао се човек надати, да ће се првом приликом уништити та закада, срамотна по словенски народ. Али је било са свим друкчије. Политика немштине није могла зажелети већега успеха, но што га је доживела, кад су словенски заступници гласали за ону закладу. Но ствари су се, каже „Словенски Народ“, обратиле на боље: из прорачуна је брисано оних 600 фор. тихо, готово без дебате. Особито је значајно, што су се у тој ствари придружили народној странци и сеоски посланици, пошто се увек говорило, да словенски сељак хоће немштину. Та је чињеница знак, да су словенски заступници стали сложно радити за народна права. Влада ће морати, завршује „Словенски Народ“, да рачуна с новим духом народне странке и приповнати њевину вољу, јер само правица и народна воља сме и мора да живи!

Руско-украјинска радикална странка. Руски лист „Ђен“ говори у једном чланку на првом месту о новој „руско-украјинској радикалној странци“, која се основала ових дана у Галицији. Руски лист вели, да је ова нова странка обратила на себе пажњу све западно-словенске штампе, дочим се руска штампа на њу још није осврнула. То је већ код Руса обичај, да говоре о Словенима без довољнога знања словенских одношаја. Ова нова странка у многом погледу је слична српској радикалној стран-

---

ЛИСТАК.

ЕНДИМИЈОН.

ПРИПОВЕТКА А. ПЛАНИНЦА.

Позната је лепа басна из грчке митологије о Ендимијону.

На тихом погорју Латму у Карији живљаше лепи ловац Ендимијон. Једне је ноћи ловио по шуми, месец дивно сијаше и он, уморивши се, леже на меку маховину па заспи. Њега спази богиња Артемида, возећи се на својим дивним колима по небеском своду. Заустави одмах коње, полагано се спусти с висине до усана лепа младића, и први пут у свом животу пољуби ватрено девојка — богиња — човека. После тога сањаше небројено пута Ендимијон о тој минулој срећи, непрестано жуђаше за оним ватреним пољупцем, док најзад од силне жудње не угину.

* * *

У Пресешком градићу становаше већ од више година стара баронница Леонтина. Зацело беше и она некад млада, али је се ми дечурлија не сећасмо другчије него као старице, како седи под липом испред двора, озбиљна лика, па плете чарапе. Никад се ни с ким није разговарала, ником није отпоздрављала, било да није примећавала или баш да није хтела.

Градићу Пресеку припадаше много њива и ливада, добар део шуме, но поред свега тог имања беху штале у замку празне, а у њима беше места за добру чопорицу разне марве.

Осим старе баронице живљаше у двору још старија послужавка Нежа, и исто толико стар слуга Јован, који беше још и парадни слуга.

Од прилике пре двадесет година возила се баронница Леонтина на својим колима до цркве, но како само због тога не беше вредно држати коње и засебна кочијаша, то одлучи баронница да иде пешице до цркве. Јован ношаше од тог доба молитвеник и некако неприродно, но ипак пун поноса, корачаше за баронницом и Нежом, на коју се ослањаше старица. Па кад се и данас још сетим тих троје особа, морам се насмејати. Старице се тетураху напред, наслањајући се једна на другу, на десет корачаја иза њих шантуцаше Јован, држећи се поносито и носећи у рукама молитвеник, као какав велики аманет.

Беше то једног дана, баш некако после Ускрса, пролећно сунце сијаше умилно, сва природа беше у цвету и тичице умилно цвркутаху. Ми дечурлија вћасмо из школе. Пут нас вођаше баш поред липе испред двора. Још из далека опазисмо да баронница седи испод липе. Одмах се умирисмо сви, јер смо се бојали старице. Кад дођосмо ближе, опазисмо одмах, да још неко седи поред ње.

„Добро јутро!“ повикасмо сви из гласа, као што нас је научио у школи господин учитељ.

„Добро јутро, дечице!“ одздрави нам неко младо девојче, што сећаше поред старице, и дотрча до нас. „Јесте-л' ви ђаци?“ и започе нас питати час о овом, час о оном.

Неко време владасмо се блесасто и непрестано ћутасмо, но како она беше пријатна с нама, то и ми постадосмо слободнији.

Тако вам беше од тог доба сваки дан.

Како дође то лепо девојче у градић, нико не знађаше у целом селу, само стари правећак, који беше уједно и ноћни сеоски стражар, причаше, да му се чини, е је јуче на ноћ дошла на кочијама. Но одкуда је дошла, то и он сам не знађаше, те не могаше ни другима казати.

Нама, дечурлији изгледаше то девојче као какав анђелак, и кад још дочусмо, да је младој баронници име Ангела, држасмо је зацело за анђела.

У Пресеку, где беше до тог доба увек тако тихо и мирно, где се никад не чу песма и смеј, промену се у један пут, од кад дође млада баронеса. Ангела певаше по читав божји дан. На сваком месту могаше је човек видети, час овде, час опет тамо. Сав замак је испреметала, и ма да се стара баронница Леонтина баш ни у чем није променила, видело се ипак и на њојзи, да јој баш прија Ангелина живахност. Она, која је некад цципијашила за сваки новчић, није марила више, да се потроши и десет пута околико као пре, само да јој нећакиња буде увек весела и расположена. Та баронница Леонита беше у целом селу позната као тврдица, ма да имађаше много, врло много златника и сребрњака, живљаше ипак као најпростија сељанка из места. Но од како дође баронеса Ангела у замак, стара Нежа не могаше по читав дан да посвршава све послове у кухњи. Она и Јован долажаху сад сваки час у село, да купе пилића и јаја, млека и масла, а пре тога их човек није могао видети у селу по неколико месеца.

Но то нам не беше тако чудновато, јер такав анђелак и није могао живети од ваљушака у киселици, као што живи прост сељак. Но чудноватије нам беше, кад се на две недеље после Ангелина доласка јави Јован у нашој кући.

„Шта желите господине Јоване?“ ослови га мати, јер њему морадосмо говорити „господин Јован“, иначе се зло љутио. Само стара баронница, Нежа, па наравно сада и баронеса Ангела смедоше му рећи само „Јован“. Сваком другом одмах би у брк рекао:

„Мени се титулира: господин Јован. Разумеш ли?“

„Тражим газду“, одговори јој господин Јован, али таквим гласом, као да би се хтео непрестано свађати. „Купио бих нешто!“

„Газда је отишао у шуму“, рече му мати зачуђено, јер данас тражи оца да пазари с њим, а дотле је увек трговао с матером, и од ње је куповао јаја, пилиће, масло и т. д.

„Па доћи ћу онда пред вече“, рече јој господин Јован, окрену се брзо и оде.

Мати не могаше разумети, шта то хоће данас да купи.

Кад се сумрачило, дође опет к нама и, чим спази оца, запита га одмах без околишења по својој навици:

„Вашег коњичка, оног младог бељца, купио би од вас за госпођицу баронесу. Хоћете ли га продати, и колико иштете за њега?“

„Коња би купили за младу госпођицу?“ чуђаше му се отац.

„Ако ћете га продати, питам вас“, одговори господин Јован.

„Продаћу га, продаћу. А зашто га и не би продао, кад сам и онако мислио, да га што пре отерам на сајам!“

„Колико иштете за коња?“ питаше господин Јован даље, не слушајући очева гласна размишљања.

„Госпођица хоће да јаха! Коњ још није напунио четврту годину, још није хватан у кола, нити га је још до данас когод јахао, па

ци, која ужива у Русији толику популарност. Па и постанак обе странке је веома сличан. Српска радикална странка имала је из почетка нејасан карактер и примесе разних западноевропских наука. Но мало по мало српски радикалци, људи од рада, схватили су своју праву практичну задаћу и постали су правом народном странком у Србији, која у најновије доба веома благотворно делује за свој народ. У своје време сличан процес развитка прошли су и галичко-руски радикалци. Пре десет година они су се занимали више с теоретачким догмама, него ли с практичким задаћама. Од свију оних теорија остали су сада галичко-руским радикалцима верни појмови о неким питањима, као н. пр. о капиталу, вредности имовине и т. д. а све остало уступило је место здравом схваћању народних потреба. Главни представници ове нове странке разаслали су по свој Галицији, а делимице и по неким другим крајевима Аустрије, преко 5000 примерака свога програма, који одређује њихово будуће деловање. Нова галичко-руска, или као што се она сама називе, руско-украјинска радикална странка, разликује се од обе дојакошње странке у Галицији. Она је присвојила сва она културна начела, која су се развила у руском друштву. Ова странка узела је за задаћу, да гаји солидарност с Русијом. „Ђен“ вели, да је то са свим у реду. Веза словенских народа с Русијом има се оснивати не на јачини руског мача, него на културној јачини Русије. Галичко-руски радикалци, у колико се може судити по начелима њихове странке, добро појме разлику међу народним културама, као што је н. пр. галичко-руска и светским културама какова је руска. У том схваћању стоји кључ к разрешењу питања о словенској узајамности.

Гроф Хартенау. У бечким политичким круговима тврде, да се ступање графа Хартенау-а у нашу аустријску службу објашњава тим, што ће бивши бугарски кнез скоро бити постављен за војеног команданта у Босни и Херцеговини. Прашки „Народни Листи“ одричу да је гроф Хартенау стално примљен у службу, јер га нису хтели примити ни у немачкој војсци. Односно војничких његових способности Аустро-Угарска нема за њих никакве потребе. Осим реченог листа, проговорили су скоро сви остали бечки и пештански листови, али од свију њих заслужује у неколико пажњу „Нова Сл. Преса“, која вели, да је та вест велики утисак направила у Софији. У Бугарској непрестано постоји партија, која хоће Александра Батенберга за кнеза. А можда има и истине у оној версији, да влада намерава да га постави за заповедника војске у Босни и Херцеговини тим више, што је он летос путовао по тим покрајинама.

Каулбарс против Татишчева. Генерал Каулбарс осврнуо се на разговор, што га је имао Татишчев са Стамбуловом о његовој мисији у Бугарској. Каулбарс изјављује у отвореном писму, да је њему у Бугарској била поверена скромна задаћа да спроведе изборе за собрање и ослобођење часника — два законита захтева, који су били потребни да се нађе кандидат за престо и да се умире духови. Неуспех његове мисије има се приписати томе, што регенти нису хтели да се измире са Русијом. Он је са регентима поступао, као што то доликује њиховој части; но био је одлучан према пијаним заступницима, које је Стамбулов бирао и опијао. Каулбарс описује Стамбулова најцрњим бојама те каже, да њему није до Бугарске, већ до своје користи. Каулбарс осуђује такођер овдашњу руску политику, а понајвише због тога, што Русија није хтела потражити свога кандидата. И они Бугари, који су били одани Русији, клонули су духом, кад су видели, да сам Каулбарс не зна ко ће бити кандидат Русије. О самом мингрелском кнезу није могло бити говора, јер он је сам признао у Петрограду, да Бугари неће прихватити кнеза, који не припада ма којој владајућој кући. Каулбарс се слаже са Татишчевим у оној тачци, где се вели, да Бугари нису престали да воле Русију. Разуме се, вели Каулбарс, да Бугари морају у првом реду волети Бугарску, а не Русију. Због тога им не замера ни један Рус. Непријатељи Русије шире вести, да се од Бугара захтева, да буду у првом реду за Русију.

Спор између турске владе и цариградског патријарха. Цариградски листови ништа не јављају како стоји са спором између Порте и патријаршије, а ваљада и не могу. Али за то извесна европска штампа брижљиво прибира извештаје, који су неповољни за патријарха Дионисија, а повољни за Порту, па их пушта у свет. Патријарху је задаћа да очува неокрњена права и повластице православне цркве а противна страна, почела је плашити патријарха, да ће Порта повратити у живот берат од год. 1871., те бугарској шизматичкој цркви дати још већа права. Али патријарх са своје стране вели, намерава да сазове у Цариград вселенски сабор и да му изнесе спор на решење. Једна вест, осим тога, каже, да ће турска влада објавити грчком становништву прогласом на грчком језику да патријарх не ради право и да му се пожали како патријарх и не рукује овим покретом но банкар Зафир, др. Зограф и трговац Јенудија.

Бугарска. Вести из Софије јављају, као да тамо предстоји нека промена у влади, у састав које ушли би Начовић и Стојилов, конзервативци. Опозиција ће, каже једна вест, изнети у собрању свој програм, у коме су сложне све опозицијоне странке, и захтевати да Стамбулов да оставку па да се састави мешовита влада из свију странака под председништвом Цанкова, да се сазове велика скупштина и пошље цару депутација да пошље у Бугарску свога заступника, па да се изабере за кнеза лице повољно Русији. — Тако пишу „Монитер Оријенталу“ из Софије.

Енглеска. Избори општински у Енглеској испали су врло повољно по опозицију, те су сви изгледи да ће тако бити и са изборима посланичким у своје време.

Говор др. Франка

у седници хрватског сабора од 23. о. м.

Доносимо овај говор опширније, да се види, да владина већина у хрватском сабору заједно са „српским клубашима“ није имала ни најмање разлога да се смеје, него на против требала је, ако не да плаче, а оно бар да ћути.

Ова зак. основа по материји својој спада, пошто јој је задаћа да буде неко пресервативно средство против епидемичких болести, и ону грану јавне управе и према том у ону грану јавнога здравства, која се као што је познато зове полиција за епидемиске болести. Но ако влада увиђа потребу, да мора на пут стати заразним болестима, а нарочито оној, против које је ова зак. основа, те мисли ово постићи овом зак. основом, онда ми се то чини, као кад се хоће велики пожар да угаси малом штрцаљком, у којој шта више ни воде нема.

Шта се мисли постићи овом законском основом?

Г. известитељ нам је казао, да код нас те болести као заразе нема. Ако те заразе нема, онда би та зак. основа била сувишна. И доиста вис. саборе, слични прописи неће бити тек сада услед ове основе, него постоје код нас већ од царице Марије Терезије; у Немачкој постоје од оног часа, кад је каламлење у опће пронађено. Сличних мера имаде и у Француској много пре од 100 година. Сад ја питам, вис. саборе, шта је био резултат, је ли збиља тако, као што је г. известитељ казао, да је постигнут успех истраживањем, да се знаде, да је то средство сигурно против ове болести? У колико сам се ја бавио овим предметом, да како не с медицинскога гледишта, него у колико засеца у управу у опће, мени је познато да још није надвладало једно сигурно мишљење.

Једни кажу, да помаже ово средство, а други кажу, да не помаже. Средство се ово само толерира, јер се мисли, ако не користи, а оно бар не шкоди. Али било је случајева, као што је г. известитељ и сам казао, да је доиста шкодило. Видећи ову несигурност у успеху јавна управа напредна у другим земљама, није ударила овим путем, као наша зак. основа, односно само овим путем, него је сматрала за своју задаћу, да се имаде сасвим другим путем потражити лек оваким евентуалитетима, о којима говори г. известитељ. Дошло се је до осведочења у напредној јавној управи да је задаћа полиције за заразне болести не само да пронађе односно у опће да тражи поједино средство против појединих болести, него да је њезина задаћа двострука: 1. да пружа народу у опће остале темељне услове живота, од којих зависи у првом реду здравство пучанства. . .

Ја ћу укратко да испитам, у колико ова зак. основа одговара двострукој своју задаћи јавне управе.

У погледу прве задаће јавне управе ваља нагласити, да је искуство дошло истраживањем до тога, да је и на овом пољу као свугде у животу човечанства истина сасвим проста и да се само та истина мора уважити и у смеру и духу истине радити. Дошло се до осведочења, да скупни одношаји народа одлучују, да живот једнога зависи од живота другога, да здравство једнога зависи од здравства суседа, да здравство суседа утиче на здравство даљих суседа и т. д., дакле да читав народ представља један организам, једно органичко тело, којега су органи поједини људи. Као што се свака клица прима, где је земљиште прикладно тако се и клица болести прима онде, где је народ препариран за то. С тога је задаћа управе пре свега да пружа народу и да осигура оне елементарне услове живота, од којих зависи здравство у првом реду. А који су ти услови? Апстрахирајући ваздух, воду и светлост што може сваки лако набавити осим у великим градовима — у првом реду храна, ваљана храна и станови.

Ево нас господо, овде одмах ради здравства на народно-привредном пољу, па питам, шта је влада до сада у том погледу учинила?

Где се порезним егзекуцијама иде преко граница, које су законом установљене, где се народу одузима и последње парче хране, последњи објект, који му пружа храну, где се у нашем народу последња кравица отера, ма да је законом забрањено, где постоје такве уредбе, да се сељаку може продати последње кућиште и последња груда земље на којој се родио, где је могућно, да се оваковим начином тера сељак са поседа, који је имао — а да се то чини, изволите питати порезни ерар: Колико је селишта у његовом поседу, где сељак спадне на просјачки штап, где се тако поступа, ту не може бити говора о том, да се народу пруже потребна средства за опстанак, а још мање за здрав развитак тела његовог. Сигурно је лепо, вис. саборе, бринути се о здравству, јер од њега зависи душевни и материјални развитак индивидуа и читавог народа, дакако, господо, да је здраво нужно бринути се о здравству, јер здравство, мишићи народа одлучују у борби за опстанак државе. А господо, какав је резултат постигнут при асентацији? Ви знате, да је била пре Хрватска управо на гласу, да је саразмерно највећи и најкрепчији контигенат при асентацији стављала, а данас стоји скоро на најнижем степену.

Погледајте, господо, у статистичке податке, па ћете видети, да стојимо на најнижем степену. Уз овакво стање у земљи не може бити никакве сумње, да јавно здравство назадује, да телесна снага народна пропада, за то овакова законска основа, која би том злу имала доскочити, не чини баш онога утиска, који би у сугласју стојао с оним непристрасним хвалисањем, с којим се обасипа данашња наша управа.

А где лежи узрок том стању? Узрок лежи пре свега у том, што народ не може сам за се радити онако, како хоће, што не може своју привредну и финанцијалну снагу употребити на своју корист, на развој својих телесних снага те тако постићи све оно, што му је за опстанак нужно.

Услед тога мора настати последица, да народ нема леба и да нема оних услова од којих зависи здравство народа, мора настати оно болесно стање, ком би имала бити леком ова ваша законска основа.

Друга је задаћа управе, рекох, организирати здравство, а на организацију здравства спада стварати онаке уредбе у земљи, које су кадре унапређивати опште стање здравства. Па шта је, вис. саборе, зем. влада у том погледу учинила? Пре свега треба да у народу буде довољно лечника. Ми имадемо 66 среских власти у земљи, те вис. влада можда мисли, да је све учинила тим, што је код сваке среске власти наместила по једнога лечника. Према томе стоји број народа са 1,892.499 душа. Ја пак мислим, вис. саборе да то није никакав размер: само 66 среских лечника према оволиком броју народа.

Но рећи ће се: ту су још и опћине. Да видимо, како је овде. Год. 1886. имали смо по исказу зем. владе 308 опћина. Шта мислите, господо, колико беше лечника за 308 опћина? 26! Но рецимо 40 лечника на 376 опћина! Је ли то такав саразмер? Одговара ли то оној задаћи, коју јавна управа у земљи имаде?

Где ће сирома сељак тражити помоћи, ако нема опћинскога лечника? Хоће ли сваки пут ићи по среског лечника, који му и овако у најзвише случајева не може какву помоћ пружати, јер је другим пословима забављен? На жалост, данас ретко који опћински лечник одговара својим дужностима. Мо-

---

би се с тога могла догодати каква несрећа госпођици баронеси!“ разлагаше му отац.

„Госпођица баронеса зна јахати, и рекла ми је, да сме на сваког коња узјахати, ма како бесан био. Шта, зар ви мислите, да су те девојке онакве, као што су ваше сељанке?“ промумла скоро бесно господин Јован.

Но мом оцу никако није ишло у главу, да баронеса није онаква иста, као што су сеоске девојке, и да би она смела младог, бесног хата појахати, то никако не могаше веровати.

Но о том се брзо одмах сутра дан могао уверити. Господин Јован му је одмах исплатио за бељца онолико, колико је отац захтевао, и још тог истог вечера га је одвео из наше штале.

Сутра дан видели смо баронесу Ангелу, кад смо ишли у школу, како јаше нашег бељца преко њива. Беше обучена у неком дугачком оделу, какво ми деца још никад нисмо видели.

Баронеса Ангела нас поздрављаше весело с коња и смејаше се на нас.

Опет прође неколико дана. Баронеса се упућташе на свом коњичку и на даљи пут. Кад одемо у шуму да беремо јагоде, у једанпут искрсне она на свом бељцу час с једне, час опет с друге стране. Увек нас весело поздрављаше и викаше нас себи.

Беше то некако баш једне недеље.

После вечерња сећасмо у врту нашем у густој хладовини.

Најстарији мој брат Јаков дође оцу и замоли га, да му даде неколико десетака, да иде с осталом момчадијом у село. Отац му не хтеде с почетка да да, но кад се и мати заузе за Јакова, спусти отац невољно руку у џеп, и извади неколико десетака.

Баш хтеде Јаков да се крене у село, кад се указа у врту господин Јован.

„Ти, Јакове, умеш нешто јахати, па да-х' би хтео доћи код нас у замак?“ заустави Јакова одмах господин Јован, рекавши му у неколико речи, шта хоће.

Наша кућа беше једна од најимућнијих у читавом селу, а Јаков беше најстарији син.

Јаков се обрнуо презриво на господина Јована, кад га понудио, да иде да служи. Знађаше добро, како је на далеко уважен син богатог Подлесника.

„Да-ли дозвољавате ви, да нам Јаков дође преко лета? Госпођица баронеса жели да има пратиоца на јахању. Посла никакова друга неће имати, само ће морати надгледати свог и баронесиног коња. И за њега сам купио данас доброг коњичка“, ослови господин Јован оца.

„Та оно, Јаков се баш не боји рада, али нисам рад да га дам служити, јер би иначе морао и ја наћи слугу за своју кућу.“ одговори му отац.

„Зар одиста, Јакове, не волеш да служиш госпођицу баронесу?“ окрену се опет Јован мом брату.

„Стара госпођа баронеса плати ће Јакову драговољно онолико, колико је довољно да платите слугу, и да му још половина остане,“ разлагаше Јован обојици.

„Не, господине Јоване, Јаков треба мени код куће. У замку би се само научио да лењује, а мој син мора бити вредан радиша, који треба временом да прихвати моје добро. А друге године ће по свој прилици и у војнике, ма да би радо жртвовао много, да га откупим, али то више не иде, као пре“, одговори отац господину Јовану.

Господин Јован чу те речи, па се за тим окрену и оде кући потпуно убеђен, да се с њим није могућно о том разговарати.

Јаков стајаше неколико тренутака замишљено, за тим појури одмах за Јованом у село, не проговоривши ни речице.

При вечери беше опет код куће, јер наш отац беше врло строг, те не допушташе Јакову, да се с осталом момчадијом вуче ноћу по селу.

Мрак се беше већ спустио. После вечере седосмо пред кућу, јер сутра дан беше опет празник, па се није радило. Нас млађу децу спремаше мати у кревет, јер је било време „лежи“, као што она говораше. Отац и Јаков разговараху се о пољским пословима.

У један пут зачу се топот коња и застаде пред нашом кућом. У мраку се није могло видети, ко је. Беше сама баронеса Ангела. Кад је зауставила коња, поздрави нас умиљато и рече:

„Зар ви заиста нећете да допустите, чика Подлесниче, да дође ваш Јаков за неколико месеца код мене у замак?“

После тих речи скочи брзо с коња и седе на клупу између оца и Јакова.

„Будите тако добри и учините ми по вољи! Та он неће бити слуга. Мени је тако несносно и дуго време, кад сама јахам по околини, па бих волела да имам пратиоца. Ја ћу га пазити као мог пријатеља“, говорећи то метну руку оцу на раме.

Старцу се допаде та лепа молба дивне и младе баронесе.

Она му гледаше управо у лице и смејаше се умиљато на-њ.

„А зар ти, Јакове, нећеш да будеш мој чувар на јахању? Немој бити такав, јер ти нећеш ићи код туђина, него ћеш доћи код нас у замак, па ћеш моћи долазити сваки дан кући, кад год зажелиш. Је-ли да хоћеш?“ запита за тим Јакова и окрену се њему.

„Ја бих радо хтео, само ако отац допушта!“ муцаше тихо Јаков.

„Та зацело ће ти допустити отац, мени за љубав, само ако ти хоћеш. Зар није тако?“ И поче се опет смејати на оца.

„Па нека га, ако баш жели, бар ће што лепо видети“, поче попуштати отац.

„То је врло лепо од вас, чико! Врло вам лепо захваљујем!“ захваљиваше се оцу. „Сутра рано доћи к нама, Јакове!“ Окрену се баронеса нашем Јакову.

„Па и ви се стрина не срдите, што ће Јаков у замак?“ окрену се за тим мајци, која је баш изашла из собе, и ухвати је нежно за руку.

„Па не срдим се“, одговори јој понизно мати.

„Сад сам срећна. Од сутра почиње другчији живот“.

После тих речи скочи на коња, ког сам ја дотле држао.

При растанку позове и нас дечурлију, да и ми сутра до подне дођемо у замак, а то због тога, што сад нема баш ништа код себе, чим би нас могла обдарити.

„Лаку ноћ, чико! Лаку ноћ, Јакове!“ викну баронеса и одјури на бељцу средом села према замку.

„Но то је баш прави анђелак, као што је деца и зову, та госпођица баронеса! Како је само умиљата и добра била с нама, и како је само лепа!“ прекину мати тишину.

Нама деци дозволи мати да одемо у замак, и необично се обрадовасмо, што ћемо сутра после службе у замак.

За тим се почесмо трљати по трави, док нас мати опет не отера у кревет.

Јаков беше врло лепо момче. Сви смо се дичили и поносили њиме. Па сад се у замку обукао још у господско одело, те је моја најстарија сестрица Марија, која је већ по мало знала разазнати о лепоти, ма да је тек напунила шеснајесту годину, рекла поносећи се, да

гао бих, господо, имена споменути, али нећу. Господа велики жупани могу се осведочити о том. Ја ћу само споменути шта је недавно било у Шести на. Знате ли, господо, да од Загреба до Рана с једне, а до Дугогсела с друге стране нема лечника! А где лечник не може у првом почетку болести пружити ону помоћ, која би једина кадра била предусрести велико зло, ту мора настати оно зло, које влада у нашем народу, наиме страшан помор.

Бавите се, господо, мало статистиком, па ћете се осведочити. Пре неколико година стајало је у исказу, да од хиљаду душа 35 умире, а то је већ страшан број, који није у других народа обичан. Код нас, господо, знам из поузданих извора, да има и таких крајева, где је помор шта више 10%, дакле на хиљаду 100 душа!!

То је ужасно стање. А откуда долази? Долази отуда, да се народу отима оно, што му је потребно за здрав живот и што лечничка помоћ није организирана.

---

† Поп Стојан Крстић.

На другом месту саопштавамо брзојав о убијству поп-Стојана, свештеника подгоричког код Орида, а овде доносимо опширније о томе по једном београдском листу. Исти лист доноси писмо једно из Битоља, које гласи:

„Господине уреднице! У последње време, а нарочито од доласка охридског егзархиског владике Синесија, ваш и други српски листови имали су доста извештаја о раду бугарске пропаганде у нашим крајевима. Из тих извештаја знате какним се подлим и одвратним средствима она почела служити, да би нас, овамошње Србе одродила и начинила Бугарима. Њеним агентима није било заморно, да у лицу Синесија, тога разбојника у владичанској ризи, обијају наше цркве, да би их, одслуживши у њима службу, принудили, да пређу под егзархију. Њене агенте није био срам, да поткупљеним турским властима денунцирају многе људе, којима је сва „кривица" била, што су хтели и радили, да очувају свој језик, своје име, своју веру, народност своју. Њима није доста било, што су се у свему своме раду служили путевима, које је једино најнижа подлост кадра била проналазити, него су, да би себи што боље утрли пут, почели и да убијају.

Догађај, што ћу вам саопштити, потрешће сваког поштеног човека.

Чули сте за попа Стојана из села Подгорца у охридском округу. Познато вам је његово патриотско понашање приликом кад је Синесије обилазио охридска села. То је онај поп, чију је цркву, у осуству његовом обио, врата развалио, и пошто је у њој одслужио јеретичку службу, покрао из ње многе старине, књиге, рукописе, црквене утвари итд. То је онај поп, који се на овај разбојнички поступак бугарског владике жалио кајмакаму, валији, своме владици, па је отпратио жалбу и султану, просећи заштиту од овог егзархиског разбојника. Веран својој прадедовској вери а одушевљени и искрени Србин, поп Стојан је у своме и околним селима соколио и одушевљавао људе, да и даље остану оно што су и да се не поводе за бугарским лажама и наишавши и код њих на исто родољубље и свесно појимање дужности и опасности, која им је претила, успео је, те су насртаји Синесијеви у охридском крају остали без икаква успеха.

И мислите ли, да се бугарска пропаганда повукла испред једнодушног отпора народног? Не. Кад ни поткупљене турске власти нису могле сломити српска осећања ових људи, бугараши, са Синесијем на челу, нису презали, да се мучким убијством послуже.

Ноћу 19. о. м. кад се враћао из села Лабуништа, поп Стојан је убијен. Убили су га агенти Синесија, који је за сав свој неуспех у охридским селима кривио попа Стојана и због тога био кован на њега. Синесије је нашао и платио људе, који су се примили овог зликовачког посла надајући се, да ће после моћи без сметње продужити свој разбојнички занат.

Хитајући, да вам што пре стигне ово писмо, ја вам овако на брзу руку пишем о овом крвавом догађају, да би сте за њ што пре дознали и показали целом свету, шта Бугари раде само да би нас побугарили. Изнесите, молим вас, ово на јавност, па нека се сваки поштен човек гнуша ових злочиначких поступака. Кад им народ не прима науку, они су се латили да убијају оне, за које држе да им највише сметају, и прва жртва је поп Стојан.

Идемо да видимо, шта ће сад радити власт и хоће ли оставити правог кривца некажњеног. И да ли ће Висока Порта и даље трпети једног разбојника и убицу, да супрот вољи народној и даље седи на владичанској столици? О свему томе известићу вас у своје време.

Смрт поп Стојанова показује у исто време и колику симпатију народа ужива бугарска пропаганда. Она носи поп Стојана на души, али је, ван сумње, и њој одзвонило, кад се почела служити убијањем својих противника, да би постигла своје смерове."

Лист, по коме доносимо ово писмо, пропраћа тај догађај овако:

„Ми обраћамо на овај догађај пажњу свију Срба и свију правих пријатеља балканских народа. У њему је нов доказ како бугарска пропаганда не преза ни од каквих средстава да свој смер постигне. Ширење разврата, поткупљивање, опадање код турских власти, све то није још њој било довољно. Кад свесне српске патриоте у Маћедонији не могне нити да купи њихов новац, нити да застраши њихово подло шуровање са органима турске власти, онда их они уклањају са света мучким убијством. Ето какву срећу и какав мир донесоше егзархијске бугарске владике напаћеном српском народу у Маћедонији."

Вести из места и са стране.

Нова скамија. Управитељ грађанске школе у Будимпешти Јован Олдал удесио је нову школску скамију. На овој се скамији могу седиште и подножје дизати и спуштати према узрасту дечјем. Скамија је изложена у једној будимпештанској школи, а сви се учитељи, који су је видели, слажи у томе, да је добра.

Сађење винограда у „Песку." Као што нам из Вршца јављају, неколико Вршчана узели су од државе 700 јутара земље у такозваном „Песку," да ту подигну винограде. По извештају, што га је изасланик државни секретар Н. Фејер саставио има у том крају преко 52.000 кат. јутара, који би се могли виновом лозом засадити, па да могу виногради напредовати а филоксера да им не може ништа шкодити.

Је ли морало бити? У једном београдском листу читамо овај допис из Врање: „На растојању 3 часа наше границе налазе се по више села и српских и арнаутских, која се једним именом зову: Моравица. Природно богата околина па су и људи богати само не Срби него Арнаути, који су све Србину отели. Има мало Срба, који имају своје земље, већина су „чивчије", раде арнаутску земљу, а неки ни тога немају, него се аргатовањем и најмљивањем издржавају тек колико лебом да се исхране. Међу последњима долази Јања, млад момак од својих 18 до 20 год., родом из Ораовице у Моравици. Да би могао себе издржати и своје старе родитеље, најми се пре једне године код Арнаутина у Н.... У Арнаутина је била ћерка... — вила а не девојка од својих 18—19 год., која се брзо загледа у Србина Јању, и једнако га задиркивала. Јања, бојећи се њених родитеља, једнако је избегавао, али се и он загледа у њу кроз мало времена. У последње време почели су кришом и да се састају, и како Јања прича, под једним густим орахом у башти, пала му је око врата и молила га и кумила, да се потурчи па да се венчају — у тој околини сви су Арнаути мухамеданске вере. — Јања јој је, као добар Србин и хришћанин, одговорио: да вером неће превртути. После неколико дана опет се састану на истом месту и девојка му рекне: Кад ти нећеш да се турчиш, онда ћу ја да се покрстим и то у Србији.. На том истом састанку углаве да се 17. ов. м. ноћу крену и да побегну у Србију. Кад је било око по ноћи дође девојка к њему и донесе оружје и за њега и за себе, па се крену. Кад су ишли путем, прича момак ово: Ја се окренем, да видим иде ли потера а она ме куражи, вели: чега се бојиш код оволиког нашег оружја!? Пре зоре 18. ов. мес., стигли су на нашу границу, одатле у Врању и пријавили се нашој власти. Арнаути се сетили да им је девојка побегла са Јањом, па јаве власти у Прешеву, а ова опет валији у Приштини, а валија конзулу турском у Врањи. Између начелника нашег и конзула ломила се ова ствар готово два дана а у суботу у вече било је свршено! Наша је власт предала девојку турском конзулу, који је био дошао са још пет Турака који се овде нашли, продавајући имање. Очевидци причају да је ужасна гужва била, док су је пандури савладали и метнули у фијакер. У фијакеру је једнако викала, изломила прозор, поцепала чоху, али узаман, није никако могла да се спасе. У једном фијакеру она са нашим пандурима у другом конзул. У 8 час. ноћу одјурили су на границу по највећој киши, и тамо је предали турско. власти. Кочијаш прича да су јој ово биле последње речи: Срби, чувајте ми момче, ако веру имате!! И одмах после тога наста ларма и кукњава тамо преко границе?! Јања, момче, кад је сутра дан сазнао да му је љуба протерана, отрчао је на границу, и кад је видео да нема помоћи, вратио се натраг и иде по Врањи као луд од једног чиновника до другог, од једног грађанина до другог велећи: „Помогните браћо!" Ово сазнадох и изнех, а на читаоцима је да оцене: да ли је наша власт могла другојачије учинити или не."

Исељавање Пољака. Још се није заборавио вадовички процес, који је изнео на видик ужасну слику трговине с белим робљем, а сада опет долазе исти гласови. Власти чине до душе све могуће да зауставе исељавање, али без успеха. Исељеници продају у бесцење ствари домаћим Чивутима, поверавају се агентима, па путују лажним пасошима, и страппутицама до границе. Агенти измишљају свакојаке бајке, само да увећају број исељеника у Бразилију, коју престављају за прави Елдорадо, у коме тече мед и млеко. „Нова Реформа" има из Бремена вест, да је друштво „Норддајчер Лојд" превело до сад 100.000 пољских исељеника у Бразилију, већином из Галиције и пруске Пољске. Агентура за Галицију налази се у сред Беча. Из бременског пристаништа одвезло са 24. пр. м. у Бразилију 2000 Пољака а 2000 чека у Бремену на лађу. Лађе „Рајна" и „Штрасбург" одвезле су 4000 Пољака у Рио де Жанеиро. Пољски прваци и економи имали су у Лвову скуп на коме се већало како да се томе огромноме исељавању стане на пут.

„Крајцерова Соната" пред судом. Пољски листови јављају, да је лавовски државни одветник дао конфисковати по свим ондашњим књижарама најновије дело рускога романописца грофа Лава Толстоја, како у немачком тако и француском преводу. Књижаре се на то сложише те уложише призив. Суд имађаше да пресуди: Да ли Толстојев роман вређа морал или не; да ли је злочин против благих обичаја или не? Државни одветник одговорио је на оба питања да јесте, дочим књижари изјавише, да они неналазе трага никаквој повреди благих обичаја. Суд, пошто је саслушао обе странке, био је у врло незгодном положају, те не знађаше шта да ради у тој опреци мишљења, јер ниједан од судаца није дело прочитао. Државно одветништво предложи, да се прочитају сва она места, која му се чињаху, да мање или више вређају стид. Књижари се томе успротивише, на што председник суда изјави, да треба да се прочита читаво дело. То је по свој прилици први пут, да се пред судом прочитао читав роман. Изгледа да се дело славног руског романописца јако свиделo судцима. Суд коначно изјави, да он не види никакове повреде морала у инкримираном роману, и с тога се конфисковане књиге морају књижарима вратити, а они да их могу без препреке продавати.

Против папе. У Паризу је римокатолички расп॰оп патер Хијацинт Лојсон отпочео опет војну против папе и папства. Лојсон је оснивалац такозване галиканске цркве. У свом говору, што га је ту скоро држао у Паризу, рекао је између осталога и ово: „Сад више нема разлике између клерикализма и римо-католичке цркве. Клерикализам је усурпаторско и апсолутно господство папино. Ватиканска црква значи папски апсолутизам, који независи од сабора и од јавног мишљења, непогрешиво папство, које врши неограничено господство над савешћу, а срећу, породичан живот верних предаје на милост и немилост исповедаоницама. Римо-католичка црква са својим уставом од 18. јула 1870. неће ни мање ни више, него да се човек одрекне разума и савести у корист папину и исповедитеља. Против ојачања клерикализма има само једно средство, а то је: народна црква, која не признаје никаквог црквеног Цезара. Папа није не погрешив, него је цркви потчињен. Народна црква презире свако сујеверје; она не ће, да се катихизисом на дечји, а исповедањем на женски мозак напада. Она одбија од себе те срамне бајке, које ни толико не вреде колико оне Овидове, одбија идоле, који су још глупљи од оних што их себи стварају афрички дивљаци." Најпосле захтева Лајсон, да се свештеник може женити. У опште говор му је био наперен против клерикализма, који по његовом мишљењу може бити по републику опаснији и од рата.

нема нигде у цеској околини лепшег момка од нашег Јакова.

Одкад Јаков оде у замак, долажаше врло ретко кући, а и кад би дошао, бављаше се само по неколико минута. Непрестано хваљаше своју лепу баронесу.

Читаво село му завидело на тако лепом животу у замку.

Прође скоро већ три месеца, како Јаков оде у замак. Августа месеца одем ја једног дана с неколико деце у шуму, да се прођемо и једемо јагода. Мало пре сретосмо баронесу Ангелу и Јакова, како јахају.

Но данас једва чекасмо, да је видимо, јер никад не би прошла баронеса поред нас, а да нам не поклони по што-год. Ја сам увек добијао покајвише.

У шуми се развођосмо на све стране и за час изгубих своје другове, те остадох сам. Сваки од нас вађаше све дубље и дубље у шуму, јер тамо беху све лепше и лепше јагоде. Дубоко у шуми нађем један већ доста забатељен пут. Купећи јагоде заборавих на Ангелу и Јакова. Но у један пут спазих на неколико корачаја пред собом њихове коње привезане за дрво неко.

Сам се не сећам како, тек неки ме нагон натера да пођем лагано мирно даље.

С пута кренух у шуму и тако уђем у дивну честу. Под дрветом неким спазих на некој маховини наслоњеног Јакова а покрај њега Ангелу. Мени се учини, као да видим анђела, који се забавља с човечјим бићем. Час по пригне се она к њему и љуби га. Непрестано се смејаху и разговараху нешто тихо. Но шта су говорили, то нисам могао дознати.

Дуго сам их посматрао, сакривен иза неког дрвета, сав очарављен. Све дотле сам их гледао, до год не уседоше на своје коње, и не одјахаше даље. Нисам хтео да им се јавим из свог заклона, јер сам добро знао, да им то баш не би било по вољи.

Па ни код куће нисам причао о том никоме а после неколико дана заборавих на сав тај догађај.

Дође нам тако и јесен.

Наши одлучише, да ме пошљу у Љубљану у школу. Недељу дана, пре него што ћу се кренути у гимназију, дође опет Јаков кући.

Учини ми се, кад уђе у собу, да се сав променуо, али је са свим појмљиво, да баш на то нисам имао толико времена да пазим, јер сам непрестано мислио о Љубљани, о лепој и великој вароши, о којој сам толико слушао и већ толико знао, ма да је до данас још нисам видео. Најрадије сам се о том разговарао са суседовим Андријом, који беше већ годину дана у Љубљани и с којим сам и ја хтео сада ићи....

О Божићу дођох кући. Још пре ми писаху од куће, да је Јаков врло јако болестан. За време празника устао је из кревета, но био је блед као листак хартије, и док је пре волео да се шали с нама, сад беше тако миран, да ниједним није хтео ни речице да проговори.

Само са мном беше једном приликом мало разговорљивији, те ме испитиваше, како учим, и шта све имам да учим у школи. Причао сам му, што сам знао и умео, говорио сам му о веселом и живом варошком животу, о ком сам и ја тада још тако мало знао.

Кад сам дошао о Ускрсу кући, не беше Јакову ништа боље, само се томе радоваше, што је опет дошло пролеће. Тада ме пошље једном приликом у замак, да се распитам, да-ли ће и ове године доћи госпођица Ангела у Пресеј, али сам му донео од Јована одговор, да неће. Чим му то саопштих, окрену се од мене на страну, и мени се учини, као да му очи засевнуше неким чудноватим пламом.

Јаков је бивао с дана на дан све слабији и слабији. Мати се тешила, да ће му чим дође лето бити боље, али се љуто варала. Јаков изгледаше као каква сенка.

О великом одмору одем једног дана опет случајно у шуму до оног места, где сам скоро у исто доба видео лане Јакова и Ангелу.

Под оним истим дрветом сећаше Јаков данас сам. Посматрао сам га неколико тренутака из далека. У рукама држаше нешто округло и непрестано се смејаше на оно, што је држао.

Уједанпут му се напунише очи суза. Хотимице започнем кркати гране око себе, да би га тргао из тог заноса.

Он брзо скри оно, што држаше у рукама и убриса сувне очи, и као да је уморан рече ми:

„Тако сам уморан. И сувише је дугачак тај пут за мене. Буди тако добар, па хајде самном кући. Ако изнемогнем на путу, мораш брзо отићи у село, да дововеш кога, да ме однесу кући."

Погледах га престрављено.

„Зар осећаш баш да си тако клонуо, Јакове?" запитах га пун учешћа и туге. Беше блед, као смрт.

„Клонуо сам, драги брате, тај дугачак пут ме је јако уморио, али пре него што ћу умрети, морао сам да видим још једанпут ово место."

„Јакове, та ти тек нећеш умрети," рекох му плачући.

„То је најбоље за мене. Тако сам лепо сањао, али се ти снови не могу испунити никада, нити ће се испунити. Да си бар мало старији, много би ти што причао, али како си тако млад, нећеш ме разумети. Ти ћеш свршити своје школе, па ћеш и ти једном осетити ту болест, што мени сада жиди срце у грудима."

Ућутао је и није више проговорио ни речице до куће, а и ја сам не усудих се, да га запитам.

Небројено пута се морадосмо одмарати, и пут, који траје од прилике по сахата, прођосмо за читавих два часа.

Мати се заплака, опазивши Јакова.

Одмах га сместише у постељу.

„За што си ишао у шуму, Јакове? — Немој се узалуд сећати ње. — Па зар је баш доиста не можеш заборавити?" испитиваше га мати, кад га је сместила у кревет.

„Не, не могу мајко! Ох, она није била човек, она је била анђео, и ја се надам, да ћу је наћи на оном свету," одговараше јој тихо Јаков.

Мати непрестано плакаше крај његовог кревета.

Па и отац, који стојаше чело ногу, убриса жуљавом руком очи и оде брзо напоље, да га нико не види, како плаче.

Јаков није више устао из постеље. Четрнајест дана после тога смо га сахранили. Преселио се у онај бољи свет — анђелима.

Кад сам доцније у гимназији учио митологију и кад сам почео мало више разумевати, сетих се и нехотице код бајке о Ендимијону мог покојног брата, Јакова.

О Артемиди-Ангели никад више нисам ништа чуо.

Неколико година доцније запитах једном приликом матер, да ли је видела кад год код покојног нашег Јакова неку малену сличицу у златном оквиру. Она ми одговори да је видела, али да је на изричну молбу покојног Јакова метла у његов сандук.

Стара баронеса Леонтина умрла је две године после смрти мог Јакова а после њезине смрти пређе замак и све имање у сасвим туђе руке!

Са словеначког **Д. М.**

Бријање браде и бркова богослова. Као што дознајемо саопштено је у прошли четвртак слушаоцима богословског завода у Карловцима, да је синод донео закључак, по коме исти слушаоци морају од сада бријати браду и бркове. Кад је Герман без синодског закључка забранио богословима, да носе браду и бркове, данашњи патријарх, као темишварски владика слатко се смејао тој забрани и изразио се да та забрана није ни мање, ни више него глупа. Чудимо се по томе како је могао сада Бранковић, да учини нешто, као патријарх, што је као владика осудио. У осталом вељда Бранковић мисли, да је том забраном једну од важнијих реформа у богословском заводу извео. Ако је тог мишљења — честитамо!

Намет на племићке титуле. У цели да се повећају француски државни приходи, посланик Моро поднео је прошлих дана комори један оригиналан законски предлог. Моро предлаже, да се укину све дворјанске титуле у том виду, да она који носе титуле или добију, треба да плате известан намет, али и поред свега тога да поред титуле стоји реч „dit“ (такозвани). За то право пројектира се годишњи намет у овој размери: за предлог „de“ — 500 динара, за титулу „ш'ваље“ (каваљер) — 1000 динара за баронску титулу — 5000, за титулу вис конта — 10.000 дин., за грофовску титулу — 20,000 дин., маркиза — 30.000 дин., војводе — 50.000, кнеза — 100.000. За титулисање војводи „светлост“ треба да плати — 200.000 динара годишње онај што хоће да се светли, а носити титулу „светлог кнеза“ постало је немогућно, јер та светлећа титула осветли сваке године државну касу са 250.000 светлих динара. Не зна се да ли ће бити примљен тај предлог, али ако га прими комора потамнеће многе бриллантне звезде, које осим титуле немају ни пребијене паре у џепу.

Статистика о Чивутима у Русији. Париски „Тан“ доноси по извешћу званичне петроградске комисије за уређење чивутског питања ове занимљиве статистичке податке о Чивутима у Русији. У 15 западних губернија живе 2,404.256 Чивута, а то је 10% од становништва свих губернија; од овог броја Чивута бави се 12·2% прометом, дочим је број чивутских обртника у осталој Русији много мањи; у московској губернији износи тај број н. пр. само 3%. Онај први број је у западној Русији шта више и већи, него ли и у Француској, где има 10·6% чивутских обртника, или у Пруској, где их има само 9·10%. У Одеси, где живи 31·6% Чивута од целокупног становништва — (од 218.257 стан. има 69.000 Чивута) — има 50% Чивута обртника. У погледу војништва установљено је, да је од г. 1875. до 1886. сваке године попречно узето у војску 740.104 момка међу њима 37.233 Чивута. Саразмерно према становништву узето је сваке године 9568 Чивута у војску више. У Русији у опће живе у варошима 2,700.000 Чивута, а на селу једва 59.811. С тога и сачињавају Чивути 37·95% целокупног руског становништва од 7,114.331 душе.

Чудан надгробни натпис. У једном француском гробљу има споменик са овим натписом: Споменик је скроман; но трошкови, које би имали, да смо лепши подигли не би покојника из гроба подигли.

Извршена казна над шпијуном. Из Петрограда јављају, да је ово дана извршена смртна казна над подпуковником Шмитом, који је на вешала био осуђен, што је енглеском маринском аташе-у у Петрограду издао за новац тајне артије.

Мачка за 240.000 фор. У Лондону била је ово дана у кристалној палати изложба мачака. Било је преко 600 мачака изложено. Над једном мачком било је исписано, да вреди 20.000 фунти стерлинга, а то је у нашем новцу 240.000 фор. Може бити, да би се какав пусти Енглез и нашао, који би толико платио за једну мачку, ал свакако би онда остао: луд и пуст Енглез.

Трговина.

Нови Сад, 27. октобра (8. новембра.) Ово дана довоз је био приличан. Цена је житу, а тако исто и кукурузу, напреднија. Данас се продаје на нашој житној пијаци рана по овој цени: Жито 7 ф. 40 н. Наполица 6 ф. 50 нов. Јечам 5 ф. 80 н. Зоб 6 ф. 20 нов. Кукуруз на клиповима 3 ф. 50 нов. Кукуруз крњен 5 фор. 10 нов.

На осталим нашим пијацама није се никакове веће промене догодило. Рад је доста хрђав.

Време је све једнако мутно и кишовито.

По извештају парног млина Б. Фајта, цена је брашну:

Број	0	1	2	3	4	5	6
фр.	15.20	14.80	14.40	14.—	13.80	13.40	12.80
		7	8	8½	8¾	9	
		12.20	11.60	10.80	9.40	8.—	

Лебње брашно бр. I. 9 фор. бр. II. 8 фор. Грис А. 15 ф. 40 н. В. 15 ф. 40 н. С. 14 ф. 60 нов. Мекиње финије 4 ф. 40 н. лошије 4 фор. Рана за живину 3 ф. 20 нов.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи од 27. октобра.

4% угарска златна рента	—	—	—	101·90
5% „ папирна „	—	—	—	99·45
Дукати	—	—	—	5·45
Наполеондори (20 франака)	—	—	—	9·11
Немачке држ. марке	—	—	—	56.55

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ.“

(Стигли 26. октобра у вече.)

Београд. (Од нарочитог извештача.) Поп-Стојан, српски свештеник из Подгорца код Орида убијен је ово дана, кад се ноћу из села Лабуништа враћао у своју парохију. Убили су га мучки агенти новопостављеног бугарског владике Синесија. Поп-Стојан је најодлучније заступао српске интересе. Није хтео никако да призна новопостављене бугарске владике, те кад је Синесије из Орида хтео доћи и у његову парохију, он је затворио цркву. Кад је Синесије дошао и насилнички отворио цркву, он је против тога протестовао код кајмакама и валије а уједно брзојавно послао жалбу и на султана. Бугари су му нудили велику своту новаца, да се одрекне Српства, но он је то одбио. Кад су Бугари видели, да га никако не могу задобити, потплате убијце, који га мучки убију.

Београд. (Од нарочитог извештача.) Није истинита вест, што су је овдашњи опозициони листови у друштву са „Пешт. Лојдем“ растурили, као да дотични кмет није одмах наредио истрагу и потеру против убијца, који су у околини села Текије убили она четир марвена трговца из Угарске. Потера је одмах наређена, те су зликовци похватани и налазе се у рукама власти.

Најновије вести.

— Из Београда јављају, да је између аустро-угарске и српске владе дошло до споразума, да се отпочну још сада преговори о обнови трговачког уговора. Преговори ће ти бити у Бечу као и прошли пут.

— Из Беча јављају, да није истина, да је Гарашанин отишао за бившим краљем Миланом у Беч и да је тамо с њиме конферисао. Гарашанин, који је Милана посетио у Бечу, то је неки рођак Милутина Гарашанина, који је био у конзуларској служби, али због неспособности отпуштен.

РЕД ВОЖЊЕ

путничких лађа, важи од 1. новембра, најдуже до краја новембра 1890.

Из Новог Сада у Сланкамен, Тител: средом и недељом у 5¼ сах. после подне.

Из Новог Сада у Земун, Београд и Оршаву: средом и недељом у 5¼ сахата после подне.

Из Новог Сада у Будимпешту: средом и суботом у 11¼ сах. пре подне.

У Новом Саду 18. октобра 1890.

АГЕНЦИЈА.

ОГЛАСИ.

Schwarze Seidenstoffe von 60 kr. bis fl. 11,65 per Meter — glatt und gemustert (ca. 180 versch. Qual.) — versendet roben- und stückweise porto- und zollfrei in's Haus das Seidenfabrik-Depôt **G. Henneberg** (k. k. Hoflief.), **Zürich**. Muster umgehend. Briefe 10 kr. Porto.

ПОМОДНА, МАНУФАКТУРНА, БЕЛЕ И КРАТКЕ РОБЕ
ТРГОВИНА
ЈОВАНА ШМИТА
У МИТРОВИЦИ
потребује једног шегрта који може одма ступити. 1—1

ШПЕЦЕРАЈСКА И МЕШОВИТА ТРГОВИНА
МАКСЕ МИРКОВОГ
У ЗЕМУНУ
потребује једног млађег помоћника и два шегрта или практиканта. Који одма ступити могу имају првенство. 1—2

ЗЛАТНА МЕДАЉА СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ У ПАРИЗУ 1889.

50—

БРЗА И СИГУРНА ПОМОЋ ПРОТИВ БОЛЕСТИ У СТОМАКУ ЊЕНИХ ПОСЛЕДИЦА.

Најбоље и најзгодније средство је за очување здравља, чишћења и одржавања свакога у чистоти па дакле и крви, и за потпомагање доброг сваривања свугде већ познати и омиљени

ЖИВОТНИ БАЛЗАМ Дра РОЗЕ.

Овај од најбољих и најлековитијих биља најбрижљивије вготовљени балзам, употребљује се с потпуним успехом у свима тешкоћама при сваривању, грчевима у стомаку, недостатку апетита, наниселом подригивању, навали крви, шуњевима и т. д. Услед тог својег изврсног дејства постао је овај балзам сигуран и опробан народно-домаћи лек. Велика боца стоји 1 фор., мала 50 новч. — Хиљадама похвалних писама стоје на углед.

Zivotní balsám — Lebensbalsam

Заштитна марка

ОПОМЕНА! Да би фалсификатима стао на пут, чиним сваког пажљивим, да је свака боца од мене самог по оригиналном пропису вготовљеног животног балзама дра Розе увијена у плаветан картон на коме се по страни налази у немачком, чешком, мађарском и француском језику натпис: Животни балзам дра Розе из лекарнице „код Црног Орла“ Б. Фрагнера Праг 205. — III. на челу боце налази се овде на страни истављена, у смислу закона депонована марка за обрану.

Прави животни балзам дра Розе може се добити само у главном стовариштy произвођача

Б. ФРАГНЕРА

апотека „код Црног Орла“ у Прагу, 205—III.; у Панчеву код гг. Франца Бауера и Фр. Радде, апотекара.

У све веће апотеке у аустро-угарској монархији имају свог животног балсама на стовариштy.

Код истога може се добити:

„ПРАШКА УНИВЕРЗАЛНА ДОМАЋА МАСТ“

хиљадама захвалних писама припознато сигурно средство против свију запаљења, рана и отока. Ова се са сигурним успехом употребљује при запаљењу, застоју млека, при отврдлости женски груди, одбијању детета од сисе; при апцесима, отоцима од крви, при загнојењу и карбунклама; при отоцима око ноката, тако званог црва на прстима на руци или нози; при отврдлостима, надувености, оточеном врату (дриване); при тако званој масној израсли, дивљој кости и т. д. — Сва запаљења, отоци отврдлости, надувености, могу се за најкраће време излечити а где је већ до загнојења дошло, може се оток за најкраћи рок без бола извидати.

У дозама по 25 и 35 новчића.

ОСИГУРАНА ЗНАМКА — SCHUTZ MARKE

ОПОМЕНА! Пошто многи ову прашку универзалну домаћу маст фалсифицирају, чиним сваког пажљивим, да се по оригиналном пропису вготовљени само код мене може добити. — Она је права само онда, ако су жуте металне дозе, у којима се маст налази у црвене напутке за употребу (у 9 језика) и у плаветне картоне увијене; на картонима се налази овде на страни истављена марка за обрану.

БАЛЗАМ ЗА УШИ, најбоље и многим покушајима на сигурно средство за лечење наглуности и за повратак са свим изгубљеног слуха. **Флашица 1 фор.** 10—26

1845. ГОДИНЕ ОСНОВАНА БЕЧКА ФАБРИКА ЗА МУШКО И ДЕЧИЈЕ ОДЕЛО.
ГЛАВНО СТОВАРИШТЕ ЗА БАЧКУ И СРЕМ.
М. НАЈМАН У НОВОМ САДУ
на пијаци, у Недељковићевој кући, на рогљу дунавске улице бр. 24—25.
ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОЛИДНЕ И ДОБРО ИЗРАЂЕНЕ РУКОТВОРЕ ПО
СТРОГО УТВРЂЕНУ ЦЕНУ СТАВЉЕНУ НА СВАКОМ ПАРЧЕТУ.

	За пролеће и лето	За јесен и зиму
Мушко одело	од 8 фор. горе	од 10 фор. горе
Дечије одело	од 4 „ „	од 4.50 „
Мушка горња хаљина	од 7 „ „	од 8 фор. „
Мушки менчико-капути	од 11 „ „	од 12 „ „
Мушки зимњи огртачи	од — „ „	од 10 „ „
Мушке чакшире	од 3 „ „	од 4 „ „
Мушки лоден капути	од — „ „	од 4.50 „
Дечији лоден капути	од — „ „	од 3.50 „

Свештенички горњи капути, свештенички зимски капути, бунде за варош, и за пут, Микадо капути са кожом и без коже постава и т. д.

Осим овде поменуте робе находи се овде огромно велико стовариште најновијих и најмодернијах **огртача, мантлета и жанета** за штоване госпе и госпођице.

Разашиљање бива на све стране уз наточ-наплату. Одело, које није по вољи, радо ће се изменити другим или на захтевање без приговора примити натраг.

11— **Фабрика у Бечу, VI. Mariehilferstrasse 35.**

СРПСКА ШТАМПАРИЈА
Дра СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА
У НОВОМ САДУ
удешена и снабдевена сваким штампарским материјалом, израђује свеколике штампарске послове брзо и јефтино, препоручује се
СЛ. ПОЛИТИЧКИМ И ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАМА
са својом јефтином и угледном израдом општинских тискарија сваке врсте.

НАШИМ СЛ. ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАМА
препоручујемо
ЦРКВЕНЕ МАТРИКУЛЕ
штампане на прописаној хартији, правој кончаној „Dyos-Györi“ у великом формату 45—59 сантим.

Уз ово се примећује, да је само оно права хартија ових матрикула, која има поменуту величину и која има слепа слова (Wasserdruck) са именом ове хартије „DYOS-GYÖRI“

Цена је знатно спуштена и рачунамо табак по 4 новч. а за наручбине преко 100 табака

САМО 3 НОВЧИЋА ОД ТАБАКА.

Нашим гг. трговцима препоручујемо јефтину израду
РАЧУНА и ЦЕНОВНИКА,
трговачке коверте са фирмом штампамо 1000 комада по 1 фор. 50 новч., 2 фор., 2 фор. 50 новч. и 3 фор.
ВИЗИТ-КАРТЕ
сваке врсте и у разној величини 100 комада
по 30 новч., 40, 50, 60, 70 новч., па до најскупљи.

Власник и издавалац Сланко Свет. Милетић. Одговорни уредник Васа Милутиновић. Српска штампарија дра Светозара Милетића.